

УДК 338.43:332.14:355.01(477.72)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2026.28.1>

Аверчева НО.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних та поведінкових наук
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4534-693X>

Avercheva Nataliia

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF KHERSON REGION IN THE CONDITIONS OF MILITARY ECONOMY

У статті досліджено сучасний стан аграрного сектору Херсонської області в умовах війни, визначено ключові напрями його адаптації та відновлення у післявоєнний період. Проаналізовано вплив бойових дій на виробництво, інфраструктуру, логістику та ресурсний потенціал підприємств. Встановлено суттєве скорочення обсягів виробництва та зростання ризиків господарської діяльності. Обґрунтовано необхідність трансформації традиційної сировинної моделі у диверсифіковану з акцентом на переробку продукції, розвиток овочівництва та нішевих культур. Запропоновано економічну модель аграрного підприємства, адаптовану до викликів воєнного часу, що базується на оптимізації структури посівних площ, розвитку первинної переробки, локалізації ринків збуту та використанні інноваційних технологій. Доведено, що впровадження інновацій, кооперації та локалізації ринків збуту є ключовими факторами підвищення ефективності аграрного виробництва.

Ключові слова: аграрні підприємства, переробка, економічна безпека, рентабельність, локалізація ринків збуту, економічна модель підприємства.

The article examines the current state and features of the functioning of the agricultural sector of the Kherson region under martial law and front-line risks. It is determined that military actions have caused systemic crisis phenomena, in particular, a reduction in production volumes, destruction of the material and technical base, disruption of logistics chains and a decrease in the efficiency of economic activity. The impact of occupation, mining of territories, destruction of infrastructure and man-made disasters on the state of agricultural production, production volumes of the main types of crop products is analyzed. It is established that the traditional raw material model of agricultural business in conditions of high risks is inefficient and requires transformation. The feasibility of transitioning to a diversified model of development of agricultural enterprises, which involves combining production, processing and sales of products with high added value, is substantiated. The results of economic modeling indicate that the introduction of vegetable growing, niche crops and processing technologies ensures increased profitability and reduced risks of economic activity. An economic model of an agricultural enterprise adapted to the challenges of wartime is proposed, based on optimizing the structure

© Аверчева Н.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

of sown areas, developing primary processing, localizing sales markets, and using innovative technologies. The modeling results confirm that the application of the new model contributes to an increase in profits by more than four times and an increase in profitability to 90.5%. Particular attention is paid to the issues of cooperation, energy autonomy, and increasing the economic security of enterprises. It is determined that the key areas of restoration of the agricultural sector are land demining, modernization of the technical base, restoration of irrigation systems, and development of local markets. The practical significance of the study lies in the possibility of using the proposed approaches by agricultural enterprises in developing strategic plans to increase the stability, competitiveness, and socio-economic development of the region in the conditions of war and post-war periods.

Keywords: *agricultural enterprises, agricultural processing, economic security, profitability, localization of sales markets, economic model of the enterprise.*

Постановка проблеми. Прифронтові регіони України на сьогодні функціонують в умовах тривалого впливу активних бойових дій, що системно дестабілізує аграрне виробництво, порушує логістичні ланцюги та знижує фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств. Особливо гостро ці процеси проявляються у Херсонській області, яка зазнала значних втрат виробничого потенціалу внаслідок тимчасової окупації, мінування територій та руйнування критичної інфраструктури.

Згідно з аналітичними оцінками Національного інституту стратегічних досліджень, аграрний сектор України зазнав масштабних економічних втрат, що включають не лише пряме знищення активів, але й непрямі ефекти – скорочення інвестицій, втрату ринків збуту та деградацію виробничих систем. У південних регіонах ці втрати посилюються через специфічні фактори, зокрема залежність від зрошувального землеробства, яке було суттєво порушене після підриву Каховська ГЕС, що спричинило руйнування зрошувальних систем і зміну агроєкологічних умов ведення господарства [1].

Крім того, слід враховувати, що структурна трансформація аграрного сектору в умовах воєнної економіки має багатовимірний характер і включає:

- зміну галузевої структури виробництва: скорочення капіталомістких культур та переорієнтацію на менш ризиковані види діяльності;
- трансформацію форм господарювання: зменшення частки малих і середніх виробників через фінансову вразливість;
- втрату трудового потенціалу внаслідок міграції та мобілізації;
- зростання ролі державного регулювання та міжнародної підтримки.

Додатково проблематика ускладнюється екологічними наслідками війни – деградацією ґрунтів, забрудненням територій вибухонебезпечними предметами та порушенням водного балансу, що безпосередньо впливає на відновлення аграрного виробництва у середньо- та довгостроковій перспективі.

Таким чином, наукові дослідження повинні бути спрямовані не лише на фіксацію поточних втрат, але й на комплексний аналіз структурних змін аграрного сектору в умовах воєнної економіки, включаючи оцінку адаптаційних стратегій виробників, розробку моделей післявоєнного відновлення та формування ефективної політики регіонального розвитку. Особливу увагу слід приділити обґрунтуванню механізмів відновлення зрошувальних систем, розмінуванню сільськогосподарських земель, відновлення логістичної інфраструктури та стимулювання інвестиційної активності в аграрному секторі прифронтових територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ситуація у прифронтових регіонах не залишається поза увагою наукових досліджень. У статті «Оцінка впливу російсько-української війни на аграрний потенціал Херсонської області» доведено, що війна спричинила масштабні економічні та екологічні збитки: руйнування аграрної інфраструктури, деградацію та забруднення ґрунтів, необхідність відновлення їх родючості. На основі економіко-статистичних методів прогнозовані оптимальні умови введення сільськогосподарського виробництва [2, с. 10–26].

Дослідження економічної безпеки аграрних підприємств в умовах війни підтверджують втрату частини сільськогосподарських угідь через окупацію; знищення техніки, складів, логістики; скорочення виробничих потужностей. Систематизовано фактори, що впливають на економічну безпеку агропідприємств, включаючи кадровий дефіцит, втрату сільськогосподарських угідь, порушення логістичних ланцюгів, проблеми з енергопостачанням та обмежений доступ до фінансових ресурсів. Особлива увага приділяється питанням модернізації технічного парку в умовах обмежених ресурсів та необхідності підтримки вітчизняного виробника. Автори пропонують стратегічні напрями, спрямовані на підвищення економічної безпеки агропідприємств, включаючи диверсифікацію виробництва, впровадження інноваційних технологій, розвиток нових логістичних маршрутів та посилення кооперації між учасниками ринку. До соціально-економічних наслідків зниження прибутковості відносять, загальне зниження людського капіталу в агросекторі [3].

Рудевська В, Іванець І, Вакулєнко Є. провели досліджували підприємства, які на основі диверсифікації виробництва, ефективного інвестиційного пакету, орієнтації на сталий розвиток, інвестування в інновації та ресурсозбереження змогли адаптуватися до викликів воєнного часу. Запропонували заходи підвищення ефективності фінансових стратегій: оптимізацію логістики, розширення земельного банку, залучення кредитних коштів, відшкодування податку на додану вартість та оптимізацію діяльності через погодні та інші умови [4, с. 198–216].

У наукових публікаціях також виділено проблеми відновлення аграрного сектору Херсонської області: необхідність розмінування земель; відновлення систем зрошення; реконструкції логістичної інфраструктури; обмеженого доступу до фінансування. Як зазначає В. В. Ярмоленко, аграрний сектор Херсонщини в умовах війни функціонує в режимі адаптації до екстремальних ризиків, що проявляється у скороченні виробництва, зміні структури посівів і зростанні витрат, тоді як у повоєнний період пріоритетами стають відновлення ресурсного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності регіону [5, с. 310–317].

Попри значні втрати, аналітики Національного інституту стратегічних досліджень відзначають адаптивність та стійкість аграрного сектору: підприємства змінюють структуру виробництва; розвиваються нові логістичні маршрути; впроваджуються інноваційні рішення [1; 6]. Аграрний сектор України загалом зберігає здатність функціонувати навіть в умовах війни.

В цілому аналіз сучасних наукових публікацій дозволяє зробити наступні узагальнення:

- воєнні дії мають системний і багаторівневий вплив на аграрний сектор Херсонської області;
- найбільшими проблемами є: мінування земель; руйнування інфраструктури; порушення логістики; зниження виробництва;
- війна трансформує модель функціонування аграрного сектору – від експортно орієнтованої до виживання та адаптації.
- відновлення потребує комплексної державної політики та міжнародної підтримки.

Формулювання цілей статті. Розробка перспективних моделей розвитку аграрних підприємств на основі зміни структури виробництва, впровадження системи зберігання і переробки сільськогосподарської продукції та формування нових логістичних ланцюгів збуту є метою статті, обґрунтовує її наукову новизну і актуальність обраної теми.

Для досягнення поставленої мети досліджено динаміку виробництва продукції рослинництва в області у довоєнний період і під час війни, проведено порівняльний аналіз традиційної і нової моделі підприємства, яка передбачає адаптацію до зміни умов виробництва і реалізації продукції, враховуючи воєнні, фінансові та логістичні ризики.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор Херсонської області на сьогодні характеризується надзвичайними втратами, які зумовлені наступними чинниками.

По-перше, окупацією значних площ сільськогосподарських угідь, обмеженням вирощування унікальної продукції рослинництва, за якою ідентифікували область на ринку країни і світу. Площа окупованої території становить 5842 км², це 45–50 % від загальної площі області.

По-друге, значна кількість господарств на деокупованих територіях перебуває в зоні бойових дій під загрозами постійних обстрілів і мінування. Площа сільськогосподарських угідь на деокупованій території складає 508,3 тис. га, які є потенційно замінованими. Станом на 08.10 2024 р. обстежено та розміновано 68% полів (346,32 тис. га). Відновити виробництво в господарствах у зоні бойових дій на правому березі Дніпра на сьогодні неможливо через бойові дії. У Херсонській області 94% виробників рослинницької продукції повідомили про забруднення полів боєприпасами, що не розірвалися. Основні пошкодження та втрати зосереджені в рослинництві, що загалом становить 93% від усіх задекларованих збитків [7].

По-третє, руйнування матеріально-технічної бази господарств на правобережжі Дніпра зумовлені тривалим періодом окупації і пограбуваннями з боку окупантів, а також постійними обстрілами після деокупації. Відбулося порушення виробничих і логістичних процесів через системний характер і тривалість війни. У сфері виробництва ускладнені посівна та збиральна кампанії; дефіцит ресурсів (паливо, добрива, техніка); зниження врожайності і валового збору основних культур.

За даними міжнародних досліджень, більшість підприємств змінюють виробничу стратегію через те, що у прифронтових регіонах фіксується суттєве падіння врожайності. Звіт Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) «Вплив війни на сільськогосподарські підприємства: результати загальнонаціонального опитування» свідчить, що сільгоспвиробники працюють під надзвичайним тиском – від пошкодженої інфраструктури та відключень електроенергії до нестачі робочої сили, скорочення доходів і руйнівної загрози забруднення земель [8].

Війна значно ускладнила логістику – процеси зберігання, транспортування та експорту продукції: руйнування транспортної інфраструктури; блокування експортних каналів; зростання витрат на транспортування. Найбільше постраждали південні та східні регіони України, зокрема Запорізька, Херсонська та Донецька області, де відбулося суттєве скорочення орних земель. Наприклад, у Запорізькій області площа орних земель зменшилась на 39,5%, а в Херсонській – на 43,6% між 2021 і 2024 роками [9].

По-четверте, руйнування Каховської ГЕС спричинило техногенну і екологічну катастрофу, затоплення земель і населених пунктів, значні втрати потенціалу аграрного сектору економіки області.

Критичними були для ведення сільськогосподарського виробництва кліматичні умови 2023–2025 рр., які супроводжувалися весняними заморозками, надмірними посухами, аномальними літніми температурами. Внаслідок цього урожайність зменшилася, що негативно позначилося на обсягах виробництва.

Аналіз динаміки виробництва основних видів продукції рослинництва свідчить, що у довоєнний період 2000–2021 рр. в регіоні обсяги виробництва зерна зросли у 2,61 рази; соняшнику – у 4,33 рази; овочів – майже втричі. Область впевнено займала перше місце серед регіонів України за обсягами виробництва овочевої продукції, її частка становила у 2020 р. – 13,6 %; 2021 р. – 12,4 %, що майже на 50 % більше порівняно з Львівською, Дніпропетровською, Київською, Миколаївською областями, де обсяги виробництва становили у 2021 р. 829,793, 708 і 630 тис. т відповідно. Звичайно, структура овочів значно відрізняється за регіонами. Херсонщина забезпечувала внутрішній ринок з ранньої весни і до пізньої осені свіжою і якісною продукцією. Проте, війна знищила потенціал цієї галузі (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка виробництва основних видів продукції рослинництва
в Херсонській області**

Роки	Зернові та зернобобові	Соняшник	Овочі	Плодові і ягідні культури	Виноград
2000	1166	155	421	65	26,3
2005	1539	289	526	59	36,1
2010	1515	361	841	59	29,3
2015	2622	486	1252	65	36,9
2020	2720	532	1316	45	20,1
2021	3529	672	1231	39	9,2
2022	145	16	...*
2023	55	60
2024	261	68
2021 р. у % до 2000 р.	302,7	433,5	292,4	60,0	35,0
2024 р. у % до 2021 р.	7,4	10,1	–	–	–

* Дані не наведено через їхню недостатню якість у зв'язку з відсутністю необхідних для розрахунків джерел статистичної інформації та адміністративних даних за категорією «господарства населення».

Джерело: розраховано автором на основі статистичної інформації [10].

Статистичні дані свідчать про скорочення обсягів виробництва зерна в Херсонській області за роки війни від 3529 до 261 тис. т – на 92,6 %, соняшнику – майже в 10 разів – від 672 до 68 тис. т. По овочевій, плодово-ягідній продукції і винограду дані 2022–2024 рр. не наведено через обмеженість звітності і статистичної інформації, у т. ч. і по господарствах населення.

Таким чином, для підприємств області необхідно не тільки адаптуватися до нових умов ведення господарської діяльності в умовах війни, а й принципово змінити модель бізнесу з метою підвищення прибутковості на основі локальної доданої вартості і контролю ризиків.

У своєму розвитку підприємствам необхідно у короткостроковій перспективі забезпечити безпечне функціонування і стабілізувати грошові потоки. Для цього оптимізувати використання земельних ресурсів: виключити з сільськогосподарського обігу заміновані поля і прифронтові зони, концентрувати виробництво в безпечних районах.

Через логістичні ризики і низький рівень рентабельності аграрним підприємствам необхідно зменшити площі під традиційними культурами (зернові і технічні), збільшити посіви овочевих і баштанних культур, а також звернути увагу на нішеві (нут, сочевиця, просо, сорго), які забезпечують вищий рівень прибутковості з кожного гектара посівних площ. Впровадження систем крапельного зрошення в умовах відсутності централізованих зрошувальних систем, є вимогою часу і запорукою гарантованого врожаю.

У середньостроковій перспективі необхідно стабілізувати результати діяльності і забезпечити прибутковість. Комплексний підхід до впровадження системи переробки сільськогосподарської продукції для підприємств області дозволить диверсифікувати ризики і створити продукцію з більш тривалими термінами зберігання і високою доданою вартістю. Якщо рентабельність виробництва продукції сільського господарства становить 20–30 %, то харчових продуктів – вдвічі вища і сягає 50–100 %.

Переорієнтація з експортної орієнтованості сировинних потоків сільськогосподарської продукції на локальні ринки переробленої продукції дозволить реалізувати значну частину продукції через прямі контракти, місцеві ринки і супермаркети, локальні торговельні мережі, при цьому зменшити логістичні ризики в умовах війни.

Об'єднання на кооперативній основі малих фермерських господарств і орієнтованих на ринок господарств населення дозволить розширити можливості спільної переробки і освоєння ринків збуту. В цілому на основі переваг кооперації реально досягти зниження витрат на 20–30%.

В умовах постійних загроз енергетичній безпеці з боку ворога аграрні підприємства прифронтових регіонів повинні забезпечити енергетичну автономію для безперервності виробничих процесів, дотримуватись режиму економії і раціонального використання енергетичних ресурсів. Використання генераторів, встановлення сонячних панелей, біогазових установок надає можливості запобігти енергетичній кризі.

У довгостроковій перспективі необхідно забезпечити масштабування діяльності і досягнення високих економічних результатів на основі вертикальної інтеграції сільськогосподарського виробництва і переробки, виробництва харчових продуктів під власними брендами. Ефективною буде модель: виробництво → переробка → бренд → продаж. Створення власного бренду херсонської продукції сільського господарства забезпечує регіональну ідентичність, дозволяє розширити асортимент готових кінцевих виробів і органічної продукції, сприяє формуванню стійких сегментів споживачів. Бренд забезпечує 30–50 % надбавки до ціни, відповідно зростає конкурентоспроможність і прибутковість підприємств-виробників.

В структурі експорту нової економічної моделі аграрного сектору області перевага забезпечується не сільськогосподарською сировиною, а продуктами її переробки.

Вимагає зміни і структура посівних площ. Якщо перевага раніше була за зерновими і олійними культурами, урожайність яких залежала від кліматичних умов, то в новій моделі господарства необхідно до 30 % відвести під овочеві і баштанні культури і 20 % – під групу нішевих культур. При цьому 50 % орних земель залишити під зерновими і олійними культурами. В результаті високомаржинальні культури забезпечать зростання прибутковості підприємств і стабільні грошові потоки. Впровадження овочевої групи культур, крім економічного ефекту, має соціальне значення, оскільки їх вирощування передбачає залучення додаткових працівників, створення нових робочих місць і часткове вирішення проблем зайнятості населення в сільській місцевості.

Таким чином, диверсифікація виробництва дозволить зменшити ризики і забезпечити вищий рівень стабільності фінансових результатів. Для аграрних підприємств Херсонської області головне – вчасно запобігти ризикам змін клімату на основі систем крапельного зрошення, логістики, зокрема, на основі локалізації ринків збуту, формування бази переробки продукції, диверсифікації видів діяльності.

Прикладну стратегію для аграрних підприємств Херсонської області, адаптовану під вплив війни, клімату та економіки, можна впроваджувати в діяльність реальних підприємств. Економічна модель для аграрних підприємств Херсонської області розроблена як основа для формування нової структури виробництва у їх практичній діяльності, порівняння «традиційної» моделі та адаптованої з впровадженням переробки і овочівництва. Модель розрахована на 1000 га площі сільськогосподарських угідь для господарства, яке діє в умовах воєнного стану і обмеження логістики збуту сільськогосподарської продукції (табл. 2).

В даній моделі рентабельність вирощування зернових залишається на одному рівні, проте обсяги виробництва зменшуються від 2100 до 1200 т. відповідно до скорочення посівних площ Рентабельність соняшнику зменшується від 71,4 до 50 %, оскільки підприємство впроваджує систему його переробки і відповідно зростають витрати на 3 млн грн. Проте, відведення 30 % посівних площ під овочі нівелює ці втрати

Таблиця 2

Обсяги виробництва продукції

Показники / Культури	Модель 1 (традиційна)		Модель 2 (адапована)		
	Зернові	Соняшник	Зернові	Соняшник (переробка на олію)	Овочі
Площа посіву, га	700	300	400	300	300
Планова врожайність, ц/га	30	20	30	20	250
Валовий збір, т	2100	600	1200	600	7500
Ціна за 1 т, грн	6000	12000	6000	45000	4000
Вихід олії, %				40	
Вихід олії, т				240	
Витрати на 1 га, грн	15000	14000	15000	14000	40 000
Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн	12 600	7 200	7 200	10 800	30 000
Собівартість продукції, тис. грн	10500	4200	6000	4200	12000
Витрати на переробку, тис. грн				3000	
Прибуток, тис. грн	2100	3000	1200	3600	18000
Рівень рентабельності, %	20,0	71,4	20,0	50,0	150,0

Джерело: розраховано автором

і забезпечує 18 млн грн прибутку при рівні рентабельності 150 %. В цілому нова модель забезпечує зростання всіх результативних показників (табл. 3).

Отже, впровадження групи овочевих культур і переробки соняшнику на олію забезпечує для господарства майже трикратне зростання рентабельності. Овочівництво виступає в даній моделі найбільш прибутковим сегментом, який вимагає додаткових інвестицій на впровадження систем крапельного зрошення.

Підприємствам слід усвідомити, що сировинна модель ведення аграрного бізнесу є застарілою. У світлі європейських інтеграційних процесів, післявоєнний розвиток аграрної сфери вимагатиме активної перебудови технологічних процесів не тільки на рівні виробництва сільськогосподарської продукції, а й у сфері зберігання, переробки, розширення логістичних ланцюгів продукції. Саме такий напрям трансформації для аграрних підприємств забезпечить зростання прибутковості бізнесу і адаптацію до високих вимог європейських стандартів, що в цілому забезпечить підвищення

Таблиця 3

**Порівняльний аналіз результатів впровадження
нової моделі аграрного підприємства**

Показники	Модель 1 (традиційна)	Модель 2 (адапована)	Темп росту, %
Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн	19 800	48 000	242,4
Собівартість продукції, тис. грн	14 700	25 200	171,4
Прибуток, тис. грн	5 100	22 800	447,0
Рівень рентабельності, %	34,7	90,5	55,8 в. п.

Джерело: розраховано автором

фінансових результатів і сприятиме стабільному фінансовому стану, зниженню ризиків банкрутства.

Практичне значення даної моделі полягає у можливостях її використання підприємствами, які планують змінити структуру виробництва, впроваджувати інноваційні культури, або розвивати тваринництво, зелений туризм, первинну переробку виробленої продукції.

У «Програмі соціально-економічного та культурного розвитку Херсонської області на 2025 р.» акцентовано увагу на процесах розвитку сільськогосподарського виробництва, передбачені основні завдання для підприємств на період дії воєнного стану і активних бойових дій на правобережжі Дніпра (табл. 4).

Основні заходи для забезпечення виконання визначених завдань: проведення інвентаризації виробничих потужностей та матеріально-технічного стану сільськогосподарських підприємств усіх форм власності, а також зрошувальних мереж області. Програмою передбачено сприяння з боку обласної військової адміністрації у вирішенні питань з відновлення, реконструкції, розширення та модернізації інженерної інфраструктури внутрішньогосподарських меліоративних систем з метою розширення площ посіву зернових та овоче-баштанних культур на поливних землях.

Для нарощування обсягів виробництва рослинницької продукції необхідно провести обстеження та розмінування сільськогосподарських угідь; відновити та забезпечити технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва через механізм часткової компенсації сільськогосподарським товаровиробникам вартості сільськогосподарської техніки та обладнання, а також підтримки міжнародних громадських організацій;

Окремої уваги заслуговують питання розвитку тваринництва на основі збільшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва тваринницької продукції за рахунок відновлення матеріально-технічної бази підприємств, сприяння у відновленні та будівництві тваринницьких ферм і приміщень, веденні селекційно-племінної роботи, а також підтримки сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств [11].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що аграрний сектор Херсонської області зазнав системних втрат унаслідок воєнних дій, що проявляється у скороченні виробництва, руйнуванні інфраструктури, порушенні логістики та зниженні ефективності господарювання. Встановлено, що традиційна сировинна модель

Таблиця 4

Завдання і результати розвитку аграрного сектору

Основні завдання розвитку аграрного сектору	Очікувані результати реалізації програми
Відновлення та збільшення придатних до використання площ сільськогосподарських угідь, на яких можливе проведення польових робіт	Збільшення щонайменше на 10% показника валового збору зернових та зернобобових культур до показника 2024 року; Збільшення виробництва баштанних та плодовоовочевої групи за сприятливих погодних умов під час вегетаційного періоду культур на 5%
Збільшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва тваринницької продукції	Збільшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин на 5%
Відновлення та підвищення ефективності використання меліоративних систем області	Відновлення меліоративних систем та збільшення площ зрошуваних земель за рахунок відновлення зрошувальних мереж, модернізації та технічного переоснащення зрошувальної техніки й обладнання

Джерело: складено автором за [11]

аграрного виробництва в умовах високих ризиків є економічно вразливою та потребує трансформації.

Економічне моделювання діяльності аграрних підприємств Херсонської області показало, що перехід від сировинної моделі господарювання до диверсифікованої структури виробництва з елементами переробки дозволяє збільшити прибуток більш ніж у 4 рази та підвищити рівень рентабельності з 34,7% до 90,5%. Отримані результати підтверджують доцільність розвитку переробки та овочівництва як ключових напрямів підвищення ефективності аграрного сектору в умовах воєнного стану.

Доведено, що ключовими чинниками підвищення ефективності є диверсифікація виробництва, розвиток кооперації, впровадження інноваційних технологій, локалізація ринків збуту та забезпечення енергетичної автономії підприємств. Особливу роль відіграє адаптація до логістичних і кліматичних ризиків, а також оптимізація структури посівних площ.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованої економічної моделі аграрними підприємствами для підвищення стійкості, конкурентоспроможності та фінансової результативності в умовах воєнного та повоєнного періодів.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробкою механізмів державної підтримки, інвестиційного забезпечення відновлення аграрного сектору та інтеграції регіону до європейського економічного простору.

Список використаних джерел:

1. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М. та ін. Пріоритети розвитку реального сектору в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / за загальн. ред. Я. А. Жаліла Київ : НІСД, 2024. 104 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/ad_realsektor-2023.pdf (дата звернення 10.03.2026).
2. Горошкова Л., Студінська Г., Мамчур В., Менакер А., Меньшов О. Оцінка впливу російсько-української війни на аграрний потенціал Херсонської області. *Економіка АПК*. 2024. Том 31. № 6. С. 10–26 URL: [https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D,%20Vol.%2031\(No.%206\),%202024-10-26.pdf](https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D,%20Vol.%2031(No.%206),%202024-10-26.pdf) (дата звернення 09.03.2026).
3. Сисоліна Н.П., Савеленко Г.В., Сисоліна І.П. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4376> (дата звернення 10.03.2026).
4. Рудевська В, Іванець І., Вакулєнко Є. Фінансові стратегії підприємства в умовах воєнної невизначеності *Economics and Business Management*. 2025. № 1. С. 198–216. URL: https://economicscience.com.ua/web/uploads/pdf/%D0%95%D1%96%D0%A3%D0%91_16_1_2025_198-213.pdf (дата звернення 05.03.2026).
5. Ярмоленко В. В. Стан і перспективи аграрного сектору Херсонщини у воєнний та повоєнний період. *Бізнес-інформ*. 2025. № 4. С. 310–317. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/11194/%D0%AB8.pdf?isAllowed=y&sequence=1&> (дата звернення 10.03.2026).
6. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: компоненти стійкості, проблеми та перспективні завдання. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/ad_realsektor-2023.pdf (дата звернення 10.03.2026).
7. Війна вплинула на 53% агропідприємств в Україні. *AgroPolit.com*. URL: <https://agropolit.com/news/30510-viyna-vplynula-na-53-agropidpriyemstv-v-ukrayini> (дата звернення 12.03.2026).
8. ФАО досліджує вплив війни на сільськогосподарські підприємства. *АгроЕліта*. URL: <https://agroelita.info/fao-doslidzhuie-vplyv-viyny-na-silskohospodarski-pidpriyemstva/> (дата звернення 05.03.2026).
9. Шуміло Л., Дрозд С., Кузьмусь Н. Використання супутникових даних у дослідженні екологічних та економічних наслідків війни для сільськогосподарського сектору в Україні. *UWEC*. URL: <https://uwecworkgroup.info/uk/satellite-data-aids-the-study-of-the-wars-environmental-and-economic-consequences-for-ukraines-agriculture-sector/> (дата звернення 05.03.2026).
10. Статистичний щорічник України за 2024 рік. / За редакцією Макачука А. В. Київ: Державна служба статистики України, 2025. 272 с.

11. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Херсонської області на 2025 рік. Затверджено розпорядженням начальника обласної військової адміністрації URL: <https://khoda.gov.ua/storage/app/sites/49/publiczni-konsultatsii/elektronni-konsultatsii-z-hromadskistiu/projekt-programi-socialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvitku-xersonskoyi1.pdf> (дата звернення 20.03.2026).

References:

1. Sobkevych O. V., Shevchenko A. V., Rusan V. M. et al. (2024) *Priorytety rozvytku realnoho sektora v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy* [Priorities for the development of the real sector in the conditions of war and post-war recovery of Ukraine's economy]. Kyiv: NISS, 104 p. (in Ukrainian).
2. Horoshkova L., Studinska H., Mamchur V., Menaker A., Menshov O. (2024) *Otsinka vplyvu rosiisko-ukrainskoi viiny na ahrarnyi potentsial Khersonskoi oblasti* [Assessment of the impact of the Russian-Ukrainian war on the agricultural potential of Kherson region]. *Ekonomika APK*, vol. 31, no. 6, pp. 10–26. Available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/EkonomikaAPK_Vol.31_No.6_2024-10-26.pdf (accessed March 9, 2026). (in Ukrainian)
3. Sysolina N. P., Savelenco H. V., Sysolina I. P. (2024) *Ekonomichna bezpeka ahropidpriemstv v umovakh viiny: mozhyvosti ta zahrozy* [Economic security of agricultural enterprises in wartime: opportunities and threats]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 65. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4376> (accessed March 10, 2026). (in Ukrainian)
4. Rudevskva V., Ivanets I., Vakulenko Ye. (2025) *Finansovi stratehii pidpriemstva v umovakh voiennoi nevyznachnosti* [Financial strategies of enterprises under conditions of military uncertainty]. *Economics and Business Management*, no. 1, pp. 198–216. Available at: https://economicscience.com.ua/web/uploads/pdf/EiUB_16_1_2025_198-213.pdf (accessed March 5, 2026). (in Ukrainian)
5. Yarmolenko V. V. (2025) *Stan i perspektyvy ahrarnoho sektora Khersonshchyny u voiennyi ta povoiennyi period* [State and prospects of the agricultural sector of Kherson region in wartime and post-war period]. *Biznes-Infom*, no. 4, pp. 310–317. Available at: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/11194> (accessed March 10, 2026). (in Ukrainian)
6. Rusan V. M., Zhurakovska L. A. (2024) *Ahrarnyi sektor Ukrainy u 2023 rotsi: komponenty stiikosti, problemy ta perspektyvni zavdannia* [Agricultural sector of Ukraine in 2023: components of resilience, problems and перспективні завдання]. Kyiv: NISS. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/ad_realsektor-2023.pdf (accessed March 10, 2026). (in Ukrainian)
7. *Viina vplynula na 53% ahropidpriemstv v Ukraini (2026)* [The war affected 53% of agricultural enterprises in Ukraine]. AgroPolit.com. Available at: <https://agropolit.com/news/30510-viina-vplynula-na-53-ahropidpriemstv-v-ukraini> (accessed March 12, 2026). (in Ukrainian)
8. *FAO doslidzhuie vplyv viiny na silskohospodarski pidpriemstva (2026)* [FAO studies the impact of war on agricultural enterprises]. AhroElita. Available at: <https://agroelita.info/fao-doslidzhuie-vplyv-viiny-na-silskohospodarski-pidpriemstva> (accessed March 5, 2026). (in Ukrainian)
9. Shumilo L., Drozd S., Kussul N. (2026) *Vykorystannia sputnykovykh danykh u doslidzheni ekolohichnykh ta ekonomichnykh naslidkiv viiny dlia silskohospodarskoho sektoru v Ukraini* [Use of satellite data in studying the environmental and economic consequences of war for the agricultural sector of Ukraine]. UWEC. Available at: <https://uwecworkgroup.info/uk/satellite-data-aids-the-study-of-the-wars-environmental-and-economic-consequences-for-ukraines-agriculture-sector/> (accessed March 5, 2026). (in Ukrainian)
10. Makarchuk A. V. (ed.) (2025) *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2024 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2024]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 272 p. (in Ukrainian)
11. *Prohrama sotsialno-ekonomichnogo ta kulturnoho rozvytku Khersonskoi oblasti na 2025 rik (2025)* [Program of socio-economic and cultural development of Kherson region for 2025]. Available at: <https://khoda.gov.ua/storage/app/sites/49/publiczni-konsultatsii/elektronni-konsultatsii-z-hromadskistiu/projekt-programi-socialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvitku-xersonskoyi1.pdf> (accessed March 20, 2026). (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 20.03.2026

Дата прийняття статті: 10.04.2026

Дата публікації статті: 25.06.2026